

# BALOGH EDGÁR

## JELENTKEZÉS KOLOZSVÁRT 1935-BEN

### Részlet egy készülő emlékiratból

Más kapcsolások rendszerébe lépni, ez jelentheti a minden szokványon áthatoló mélyebb bepillantást, de egyben újrafüzését is mindannak, ami szétbomlott, amit maga mögött hagyott az ember. Velem így történt. Csehszlovákiából csalóddással távoztam, s újra kellett kezdenem az életet ismeretlen terepen, apám szülőföldjén. Ráláttam olyasmire, amit új ismerőseim és barátaim körülményeikbe belefásulva nem érzékeltek eléggé, s visszatekintésem abbamaradt csehszlovákiai pályámra elemzésekre készített.

Ahogy átdöcögött személyvonatom az alföldi tájon, s befordult a Királyhágó szurdokába, úgy sajgott fel a szüleim elbeszéléseiből és gyermekkori olvasmányaimból szőtt Erdély-kép, aggály és remény felhőjénekében. Napfényként ütött át az emlékfoszlányokon saját élményem: 1922-ben apám látogatóba vitt a nagyszombati szász rokonokhoz, bebarangoltam a tájat, s egy várom magasából, szemközt a Vöröstoronnyal, öleltem magamba először az elődök földjét. Azóta egészen más, frissebb benyomások keresztetkét ezt a zsenge kötést, immár szászok nélkül, időben máig rukkolva. Csucsán túl befelé lejtett már a pálya. Kolozsvár felé közeledve Kuncz Aladár hívása zsongott fel: az új nemzedékről szöveget írt meg az *Erdélyi Helikonban*. S várnak a Jancsó-testvérek, társaim az Ady-harcban. Talán nem felejtettek el s nem tagadnak meg az *Erdélyi Fiatalok* falukatói sem, évekkel ezeiótt az ő lapjukban fejtetem ki a Sarló programját. Tudhat rólam Szentimrei Jenő, hiszen párhuzamosan jelentkeztünk beszámolóinkkal, s szívemben Fábry Zoltán ajánlása Gaál Gábor folyóiratához, a *Korunkhoz*, melyet terjesztettem és társaim tanulmányaival láttam el, ahol azonban magam írással még nem jelentkeztem. Szlovenszón csupa ellen-tét meredt rám, ott végtelenen sarkultak

egymással szembe csoportok, lapok, mozgalmak, s mintha ott álmaimból csupa törmelékét hagytam volna hátra. Itt mi vár rám? Leszállt a májusi est, cihelődtek tarisznnyáikkal a bősoknyás kalotaszegi asszonyok, befutottunk Kolozsvárra.

Negyven esztendővel Erdélybe érkeztem után igyekszem magamban felidézni új honszerzésem hangulatát. Ha nem is önéletrajz írása a célom, hiszen inkább egy férfikorba érkező nemzedék sorsát rögzíteném, itt nem kerülhetem el a magányos utas vallomását. Az egyéni azonban még a véletlenek hullámverésén át is a közösség sodrába jut, s már az is, hogy katonai ügyem rendezése végett Prágában szerzett beutazási engedéllyemmel nem a kellő jelentkezési helyre igyekeztem, hanem a számomra ismeretlen Kolozsváron szálltam ki, pályáívet meghatározó társadalmi betájolódás törvénye volt. Itt lüktetett és dobogott mindaz, amiért új életre vállalkoznom volt érdemes.

Egy hitvány irattáskával s két fejben tartott címmel voltam felszerelve. Kolozsvárt aznap már csak arra telt időm, hogy az állomással szemben egyszerű szálláshelyet szerezzek. Másnap, 1935. május 19-én aztán nekiláttam az idegen városnak, hogy megtaláljam Gaál Gábert és Szilágyi Andrást. Az elsővel leveleztem már, a másikat az a rejtélyes öreg ajánlotta figyelmembe, aki Moszkva és Belgrád közt járva-keelve hol Prágában, hol Pozsonyban tűnt fel, segített és tájékoztatott. Gaált hiába kerestem otthonában, a nyomdában volt, végül is az újságíróklub szigorú portásával üzenem neki, hogy a New York kávéházban várom. A *Prager Tagblattot* lapoztam, ezzel is jelezve, honnan érkeztem. Késő délután meg is állt asztalom előtt egy szemüveges úr, és gyanakodva mustárta kopott külsőmet. Ő volt az. Némi





szorongással mutatkoztam be, mire megmagyarázta, hogy nyakkendő nélkül a klubba bemennem nem lehet. Most ez egyszer, kivételesen bevisz... Hazamenet később a sapkámat is megszólta, ilyen ruhadarabról úgy ítélik meg az embert, hogy futballista vagy éppenséggel kommunista. Első keresetemből tehát meg is vettem az illő nyakkendőt és kalapot.

Ennek az első keresetnek története van.

Gaál a tekintélyével bevitt az épület belső termében rejlő klubba, ahol törzsasztala már kíváncsian várt. Ez volt ama híres dumaposta, egy akkoriban működő távirati ügynökség — a Duna-posta — után szabadon torzítva, helyét külföldi vendégeknek olykor ma is mutogatom. Az első bemutatkozásnál aligha értettem a neveket, a következő évek azonban ide kötöttek, számomra is ez a kis társaság lett a refúgium. Kedves tréfára és személyi barátságra ült ide le minden törzsvendég a feketéjéhez, egymással akár szemben is álló lapok szerkesztői pihentek itt meg egymás jóindulatában egy-egy félórára. Eleinte nem is érttem, hogyan kerül össze a magyarpárti *Keleti Újság* főszerkesztője a zsidópárti *Új Kelet* belső munkatársaival, s befut ide a kiscgazdák Erdélyi Gazdasági Egyesületének képviselője meg a *Korunk* marxista író-garnitúrája is, belőle elsőnek a keresett Szilágyi András. Társalgás indult, kikérdezgettek, s én felszabadultan felelgettem, máris itt-

hon találtam magam, bár Gaál szigorú arcára volt írva — igazán feleslegesen —, hogy csak óvatosan! G. G. (ahogy magát jelezte, s mindmáig emlegetjük is) a dumaposta asztalánál egyszerűen hallgatott. Éveken át. Az előkelő hely a város szívében fedezéke volt.

Ahogy hajtótörrelt vagy menekülttel szokás, a kérdezősködők tulajdonképpen segítségüket ajánlották fel, s megérdeklődtek, mire van szükségem. Bevallottam, hogy román katonai szolgáltatást kell utólag teljesítenem, ott eltart az állam, s addig is megegyezésem van a pozsonyi *Magyar Újsággal*, hogy küldök innen néhány erdélyi beszámolót. Na és, folytattam (belül remegve) könnyedén, felajánlom írásaimat, a *Korunk*-nak is, ha találunk közös tárgykört. Az arcok mozdulatlanok voltak. Csönd. Felállt Kómives Nagy Lajos, azt hiszem, akkoriban állás nélküli újságíró, s udvariasan megkérdezte, érdekel-e a rulett? Fogalmam sem volt róla, de nem árultam el magam (el is voltam képedve). Máris feltessékelte, s vitt egy hátsó szobába, ahol javában nyüzsgött a szerencsejáték közönsége, nézzük meg, nem kötelező, csak ha kedvem van rá... Nem volt kedvem rá, s mikor visszajöttünk, Gaál már cihelődött, s hívott magával. Kint öt százelest adott át, előlegként első *Korunk*-cikkemre. A teljes tiszteletdíj ezer lej lesz, sajnos, többet nem ajánlhat fel. Megegyeztünk a határidőben, s ezzel átengedett Szász Endrének, aki meghívott éjszakára. Felesége, Szappanyos Gabriella már előre értesítve volt, szívesen látott, s annyi hányattatás után hirtelen előkelő vendégnek találtam magamat.

Tíz év múlva tudtam meg, hogy míg a rulettszobában jártam, a dumaposta tagjai részben összeadták, részben előjegyezték a pénzt, hadd legyen keresetem a *Korunk*-nál. A lap (akkor ezt sem tudtam) cikkeiért ekkora tiszteletdíjat senkinek sem tudott fizetni.

Másnap Demeter Béla legénylakásán kaptam állandó szállást a Karolina-téren. Reggelente mély harangzúgás töltötte be a szobát, s ebben az ünnepélyes hangzuhatagban állított be értem Szilágyi András. Napról napra együtt mentünk a New Yorkba, ahol a reggeli mellé felszólítás nélkül tintát és tollat is felszolgáltak. Ő egy katonaeposzon dolgozott, Puskin Anyeginjére gondolva (sohasem készült el vele), én *Korunk*-cikket írtam, minden legkisebb változtatás után egész oldalakat újra másolva, úgy, hogy halomra gyűlt a márványasztalon az összegyűrt papíros. Cikkeltem tulajdonképpen elbűcsűztam Cseh-szlovákiától, elcsatornáztam felgyülemllett keserűségem áradatát. Nemzedékem

harcát idéztem fel, a küzdelmet új valóságsszemléletért és népszolgálatért, tiltakozva minden megalkuvás ellen. Nem kíméltem barátaimat sem, akik az ellenérökkel szemben nem tudtak a végsőkig követni, s megragadhatóbb lehetőségekkel próbálkoztak a csehszlovákiai magyar irodalom és művészet terein. Akkor azonban ki kellett robbannia belőlem minden panasznak, még ha a történelem örvénylő menetében később újra meg újra találkozhattam is közös újrámunkára a haragomban elmarasztaltakkal. A cikk túlzásai ellenére tisztító hatású volt; megjelenése után szerre érkeztek a levelek, s közös irányvonalba igazította magát a legtöbb sértett, többé-kevésbé kényszerű epizód-szerepel helyett a teljesebb, a valóbb, az igazabb magatartás erkölcsét vállalva.

Szükséglet és szolgálat, valóság és irodalom, népiség és értelmiség új feladataival most már örökölt új hazában kellett szembenéznem. Igaz, Demeter Béla kétlovas hintón vitt el a rendőrségre jelentkezni, kijelentve, hogy előkelő megjelenésre van szükség, mert az ügyem kényes, e gesztuson kívül azonban gyalogjáróként ismerkedtem Kolozsvárral és környékével. Nem tudom, ki hogyan van a tájékozódással, de én megszállottként száguldtam mindig keresztül-kasul, végig és körbe várost és falut, ahová egyszer eljutottam, barátokozva vásáros néppel, búcsúokkal vagy korcsmái betelepődőkkel. Beültem címeres és virágos templomokba, udvaraik felől is megnéztem a házakat, kilátóhelyeket kerestem fel. Mire valahol közügy szóba került, én, a jövevény, már valósabb fogalmakkal szólhattam hozzá, mint bárki, akit íróasztal, szerkesztőség, klub és szalon kötött. Nem úgy értem, hogy mindezekben a zárt helyeken nem éreztem volna otthonosan magam; ezek voltak számomra a szellemi műhelyek, a felmérő és megvitató laboratóriumok mindazzal a mozgó étellel kapcsolatban, ami odakünn zsi bong. Felfedeztem magamnak a mérai tejesembereket, a fahordó móc szekereket, a hóstáti kofákat, a cselédkorzó színes viseleteit, a csizmában-harisnyában kifutófiúként szaladgáló székely szolgalegényeket, a futballpálya tomboló közönségét, a cigánynegyedet, a munkájuk végeztével hazaszekerező magyarfenesi kőműveseket, a városba tódult és visszarámlló falusi népet. S ami számomra különösen új volt, felfigyeltem a hazulról hozott magyar és szász Erdély-képen áthömpölygő román sokaságra, tüntető politikai pártok fehéringes paraszttömegeire s a főteret előzőnlő román diák-seregére.

Véletlenül akadt kezembe egy könyvnyomat demográfiai jelentés az erdélyi városok új magyar elemeiről: a faluról besodródó képzetlen munkások növekvő számoszlopainak nemzetiségi megoszlása. Fekete Nagy Mihály brassói újságíró sorjázatott itt statisztikai adatokat, s társadalomrajzának dinamikája, az utalás a népességi viszonyok változásaira már Pozsonyban megfigyelt biztató jelenségekre emlékeztetett. A dumaposta törzsvendégei legyintettek ugyan a szinte ismeretlen közlőny említések, nem is volt többé a kiadvánnyal találkozásom, de azt a példányt máig őrzöm; felbukkanása hozzásegített közvetlen társadalmi tapasztalataim szociográfiai rendszerbefoglalásához. Sok időm ugyan az elmélyedésre nem maradt, a rendőrség a kétlovas hintó (s el ne felejtsem: kesztyű!) ellenére is tudomásomra hozta, hogy szökevénynek számítok, s jó lesz jelentkezniem illetőségi helyem katonai egységénél.

Nagyszebenben ugyan hiába jártam, illetőségi helyemül szülővárosomat, Temesvárt jelölték meg, s felajánlották, hogy szuronyos örrel ingyen oda szállítanak. Szerencsémre rokonaimnál várt egy öreg zenélő óra, sikerült azonnám eladnom, s még az utolsó Kessler-birtokrész után is járt valami csekélység, így saját költséggem szabadon siethettem a Bán-ságba. Életem legelső négy évét töltöttem a Béga mellett, ahová apámat Szarajevóból, anyámat Pozsonyból hosszas bécsi és budapesti kilincselés után helyezték át, hogy megházasodhassanak, számomra azonban a családtörténet epizódja az eszmélkedés első zszengéit jelentette. Most Méliuszék vártak, egyszer-



ribe otthonra leltem náluk. Jóska a *Korunk* utazó követeként már Csehszlovákiában felkeresett, s asszonyának, Klárinak sem kellett bemutatkoznom, jó és rossz hírem egyaránt megelőzött. Huszárezredes nagybátyámra való tekintettel, akitől keresztneveimet örökölttem, huszár szerettem volna lenni, ha már be kell vonulnom, ez Méliusz Jóska tolmácsi segítsége ellenére sem sikerült, s baka lettem a lugosi 17-es gyalogezrednél. Be is rukkoltam azonnal, most már el nem kerülhetvén a kíséretet (egy kis protekcióval szurony nélkül). Holtidőben érkeztem, az ezredet hazabocsátották, s csak egy szobára való munkakülönítmény dolgozott a kaszárnyában, na, ezt kifogtam, de nem mondom, érdekes volt a napi változatosság a krumpliszedéstől a rozsdakaparásig s a gödörösástől a fahordásig. A fahordásnál szerencsém volt, egy őrnagy kamráját töltöttük fel, s a ránk felügyelő szlovák cselédlánytól megtudtam, hogy gazdája szerbül is tud. Erre az őrnagy elé álltam, és szlovákul jelentettem, hogy Prágából önként érkeztem, tanár vagyok, s a rendes sorkatonai szolgálat megkezdéséig szabadságot kérek. Megkaptam, s a lugosi élményekkel megterakodva — szabadidőmben dédelgettek ott a katonai műhelyekben dolgozó helybeli magyar fiúk — Méliuszéknál ütöttem fel sátrammat. Pontosabban: birtokba vettem a lakást s az íróasztalt, míg Jóskaék valahová nyaralni mentek. Innen eredt a baj.

Egyelőre semmi. Csak egy levél ment Kassára, jogot végezett barátomhoz, azaz a kéréssel: küldje el kivágásban a Fábry Zoltán *Korparancs* című könyvéről megjelent ismertetéseket és bírálatokat. Aztán Kacsó Sándor egy még Kolozsvárt megkapott levelére válaszolva megírtam a *Brassói Lapok* számára is első cikkemet, történetesen a Lugosra beköltöző volt telepesekéről, akik földjük vesztével a kisváros munkásrétegét növelik, egy régi úri magyarság hulló vonalát feltörekvő népi magyarsággal keresztvezve. Ez már a nemzetihalál aggályával mások is szembehelyezett szocialista derűlátásomat volt hivatott alulról, a krumpliszedés és fahordás mindennapjai felől megérvelni. Ráadásul a közben hazatért Méliusz-házaspárral el látogattunk a kolozsvárinál még fenyesebb temesvári újságíróklubba, ahol egy kedves szóke egyetemi hallgatónó ismert rám, Vladimir Clementis pozsonyi ügyvéd (a későbbi tragikus sorsú külügyminiszter) titkárnője Pozsonyból. Szó szót követett, ő éppen Lugosra készült rokonaihoz, meg fog látogatni s bakaruhában lefényképez. Semmi gyanús, semmi különös, minden egyszerű és merő véletlen.

A játsszi dolgok akkor csaptak át valamely förtelmes logikába, amikor a szolgálatba visszatérve egy délután a gyakorlatról bevonultunk a kaszárnyába. Csurgó rólung a verejték, s jól esett a forró csorba, az udvaron osztották. Izgalom volt a levegőben, mert az ezredes több más tiszttel a közelünkben álldogált, teljes dicsőben, majd világoskék egyenruhás tisztek csoportja tűnt fel, s együtt hágtak fel az udvart szegélyező folyosóra. Neveken szólítottak. Csajkát le, futás. Egy ezred legénysége bámult rám feszült csöndben. Valaki kihozta a hálószbából szép katonaládát, Méliusz Jóska ajándékát. Már bontották is fel, közben valaki végigmattatott a zubbonyomon, s kihúzott mellzsebemből egy kis cédulát. Egy szó nem sok, annyi nem hangzott el, s okosabb nem jutott az eszembe, mint az, hogy ládikóm rendje akár az ezredesnek is tetszhet. Mi az ördögöt akarnak ezek? Átvittek egy másik épületbe, s két tiszt, egy őrnagy s az égszínké ruhás — mint kiderült: rendőrszázasos — megkezdte a kihallgatást. A hosszú és bonyolult eljárásnak inkább a végét mondom el. Temesvárt elkapták kassai barátom újságküldeményét, benne egy kommunista napilap kivágott oldalát a Fábry-recenzióval. Nagy felhajtás, telefonálás Lugosra, ahol azonban a rendőrök csak felsőbb engedéllyel léphettek a kaszárnyába, s az ezredesnek is hivatalból jelen kellett lennie, lévén személyemben a királyi hadsereg egy tagjáról szó. Hát ezt a levél-ügyet tisztáztam valahogy, szerencsémre Kassáról cseh, német és magyar polgári lapok, sőt egy katolikus orgánus kért cikkeit is elküldték. De mit jelentsen zsebemben három lugosi kereskedő neve és címe?

Ezeknél kerestem (szegényeket közben bizonyára szintén elővették) a szóke pozsonyi nőt, aki hiába járt utánam a kaszárnyában, éppen egésznapos gyakorlaton voltunk. Egy pincér ugyanis, akit szabad vasárnapomon civilbe bújva a kávéházban faggattam ki a szóke szépség felől, valami klubba irányított, ahová a nőt betérni látta. Ott a takarítóasszony a klub három tisztet vezetőjét nevezte meg nekem, közülük egy csak tudni fogja a feltűnő vendég lakhelyét. Megint a végét mondom el: gazdag és jámbor polgárokról volt szó, egyiküket megtaláltam, a szóke nő már visszautazott Csehszlovákiába, de valakinél talán üzenetet hagyott hátra, jöjjek jövő vasárnap újra. Nos, erre már nem került sor, beütött a mennykő. Temesvárt, mint utólag hallottam, gyáros volt a nő nagybátyja, s menten elájult, amikor megkérdezték tőle, miért fogadta be rejtélyes unokahugát. Más baj nem történt,

# FÜGGŐTLEN ÚJSÁG

POLITIKAI, VÁRSADALMI, GAZDA-  
SÁG-IRITIKAI BETILAP.

Szerkesztő: UGEYI ERNŐ  
Szerkesztőség: CLII, St. R. 22. Hely: 43. TELEFON: 9-77

## A magyar kultúra történelmi becsülete

írta BALOGH EDGAR

Amikor a kultúra történelmi becsülete...  
A magyar kultúra történelmi becsülete...  
A magyar kultúra történelmi becsülete...

Amikor a kultúra történelmi becsülete...  
A magyar kultúra történelmi becsülete...  
A magyar kultúra történelmi becsülete...

Amikor a kultúra történelmi becsülete...  
A magyar kultúra történelmi becsülete...  
A magyar kultúra történelmi becsülete...

## a hét

HOBBSA

Hobbsa...  
Hobbsa...  
Hobbsa...

minden rendbe jött, csak én maradtam a kioktatással. Mindkét tiszt magyarul volt kénytelen beszélni velem, s még aznap este azzal engedtek vissza a századhoz, hogy olyan nőktől tartózkodjam, akik festik a hajukat (a szlovák diákleány szerintük eredetileg nem volt szőke) s a bolsevizmus ügynökei. Engem különben a ládámban talált levél mentett meg, mert abban édesanyám leánykori ismeretségeire hivatkozva Jakabffyékhoz és Willérékhez ajánlott be, s ez a két lugosi úrcsalád kommunista vádval a legkevésbé sem volt illethető.

— Maga katonatisztnak a fia, civilben rendes úriember. Ez egyszer elnézzük, hogy szennyirodalmat olvas és Rebekák után koslat, de tanulja meg, hogy itt nincs Csehszlovákiában. Ezentúl vigyázzon magára! — hangzott az intelem (az őrnagy a hosszú várakozási időkben apám egykori rangja s állomáshelye iránt érdeklődött).

Büntetésből szabadidőben sem hagyhattam el többet a kaszárnyát. A bemutatkozás a Magyar Kisebbség két szerkesztőjének családjánál ezzel — sajnálatomra — elmaradt. Baj és véletlen azonban nem jár egyedül. Volt egy orosz nevű főhadnagyunk, ez időnként németül beszélgetett velem, egyszer a bakancsot lehúzatta a mezőn, s tiszta (bár foldozott) harisnyámát méltatta a század előtt. Egy este kihívatott, s közölte velem, hogy azonnal öltözzem át, egy olténiai ezredhez küldenek, ahol nem lesz alkalmam cikket írni ellenzéki lapokba, méghozzá magyarul.

— Odakünn a civiléletben csinálhat, amit akar, de a kaszárnyában nem. Ezt meg kell értenie. Nekem is vannak saját gondolataim, de itt benn én sem szólok olyasmiről, ami nem idevaló. Fogadja meg a tanácsomat. Legyen óvatosabb! — mondotta nem minden rokonszenv nélkül, s kezet szorított velem.

Szavaiából arra következtettem, hogy a Brassói Lapok közölte a beküldött írást Lugos népesedési viszonyairól. Csomagoltam, a vonatulásig mellém adott kísérőt egy kiskorcsmában leráztam, s ellenvonatra ülve még azon éjjel felvettem Temesvártól Méliuszékát, hadd tudják, végül is mi történt velem. Csak másnap mentem egy lepecsételt borítékkal zsebemben a Kárpátokon túra, Tirgu Jiu városába. Orsovánál köszöntöttem a Dunát, s valójában örvendtem a hirtelen változásnak: Kelet-Európát hirdetem ifjúságunk erejével, de hiányzott a körképből Olténia, az okmányokból, emlékiratokból sejtett ősi Havasalföld.

Az új kaszárnyában nem sokat törődtek velem, javában készültek már az őszi hadgyakorlatra. Beöltöztem, puskát kaptam, kész. Volt már szótáram és nyelvtanom, izleltem a nyelvet, fordítottam mondandóimat (egy kutya megharapott, állapotomat naponta jelentenem kellett, ez volt első összefüggő román szövegem), de mindent megkönnyített két százsz származású tiszt érdeklődése és törődése. Izgatta őket, miért helyeztek át ide, s ebből feltételezhettem, hogy a Lugosról hozott hivatalos papiros bonyolult dolgaimról semmit sem közölt.



Éppen hogy betárolódtam a láthatáron magasodó Páring szerint, s máris visszavitt a katonavonatot Erdélybe, át a Vöröstoronyi szoroson. A Marosnál állapodtunk meg, Lámkerék magas csüreibé és színeibe kvártélyoztak be. Évtizedek múlva újraéltem ezt a falut, megismerve Lucian Blaga itt gyökerező költészetét, s legutóbb is Jékely Zoltán üdvözlő sorai emelték jelképessé ott szerzett legapróbb benyomásaimat is, bár bakakörömben még semmit sem tudhattam a Pásztorról és Bölcsről, aki azóta „megtért Lámkerék szűz humuszába“. Potomság, ugye, de itt figyeltem meg egy mesztergerendás sütőházban legelőször, hogyan kavargatják, borítják deszkára s szelletek cérnával azt a remegő sárga halmazt, amelyet mamaligának ismertem meg, s családomban később puliszka lett belőle a közös asztal áhítatában. Tolmáccsal magyaráztattam meg magamnak a furcsa ételt, s mert szállásadóink a rendelt friss tejhez ingyen kínálták a bakáknak, egy acélszürke ingemet adtam érte ajándékba. Ott Lámkeréken voltam először egyszerű román emberek vendége. Ott láttam az első ikont. Ott lestem meg oltyán katonatársaim vasárnapi hóróját a templom rétfjén.

A Gyulafehérvár körül lezajlott hadgyakorlat után szabadságos katonaként

vetődtem vissza Kolozsvárra. Telve az elmúlt hónapok káprázatával, otthonosabban kavargattam kávémat a New York őszi napsütéses teraszán, ahol a dumaposta ifjú kiegészítéseképpen amolyan pót-törzsgárda gyülekezett. Jancsó Elemér volt itt a központ, irattáskájában egy soha jogi formába nem öltözött, eszményileg mégis hatékony Ady Endre Társaságot hordozott, s boldog voltam, hogy valami új indulás kerekedik az egyre válságosabb időben. A fiatal írástudók, az epés Kováts József, a sírversfaragó Böződi György, a gondokban vergődő Szenczei László, a csúfondáros Korvin Sándor s még jónéhányan az új nemzedék már feltűnt jelei közül, egyelőre csak az irodalmi leleplezés, a kétségbeesett bírálat, az élő gúny fokáig izzottak fel, pálcát törve az *Erdélyi Helikon* meddő széplelkűsége felett, s elítélve az *Erdélyi Fiatalok* megrekedését, de elégedetlenkedve a *Korunk*-baloldal zárkózottságával is. A Jancsó-féle irattáskában azonban már a bensőleg meghasonlott, ellentéteiben feszengő középosztálykultúra egyszerű tagadásán túl demokratikus irányulás rejlett, tapogatózás a népelet mindennapisága felé, új európai eszmehullám, a fasiszta mítosszal szembeálló valóságvállalás ingerével.